

ХУЛОСАИ

комиссияи ташхиси Шурои диссертатсионии 6D.KOA-004 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон оид ба диссертатсияи Муҳаммадзода Ҷомӣ Абдурахмон дар мавзӯи: «Рушди механизми ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об (дар заминаи маводҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2 - Иқтисодиёт (5.2.21 – Иқтисодиёти ҷаҳонӣ) пешниҳод шудааст.

Мавзӯи диссертатсионии Муҳаммадзода Ҷомӣ Абдурахмон «Рушди механизми ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об (дар заминаи маводҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ)» тадқиқоти шахсии унвонҷӯ ба шумор меравад. Ақидаҳои илмӣ, коркарди назариявӣ методологӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳо, ки нақши худро дар илми иқтисод мегузоранд, ба муаллифи диссертатсия дахл дорад. Ҳамаи қорҳои иҷрогардида аз ҷониби муаллиф мустақилона амалӣ гардида, дар онҳо мазмунӣ асосӣ ва натиҷаҳои тадқиқот инъикос гардидааст.

Мубрами мавзӯи таҳқиқот. Истифодаи оқилонаю самараноки захираҳои обӣ ва ташкили идоракунии устувори он дар шароити минтақаи Осиёи Марказӣ, на танҳо барои тавсеаи ҳамгироии иқтисодӣ, балки ҷиҳати густариши ҳамкориҳои соҳаи муҳити зист дар минтақа ва берун аз он низ аҳаммияти хоси худро дорад. Дарвоқеъ, масъалаҳои истифодаи оқилонаи захираҳои обӣ ва зарурати фаъолкунонии ҳамкориҳои минтақавӣ самти мазкур аз воқеияти истифодаи заминҳои минтақавӣ дар шароити минтақаҳои хушк ба вуҷуд меояд.

Бо дарназардошти ин, мавриди истифодаи оқилонаю самаранок қарор додани захираҳои об, инчунин, ба роҳ мондани раванди идоракунии босуботи он дар минтақаи Осиёи Марказӣ на танҳо бо мақсади рушди ҳамкориҳои судманди иқтисодӣ, балки ҷиҳати густариши ҳамкориҳои соҳаи муҳити зист дар минтақа ва берун аз он низ аҳаммияти хоси худро дорад. Дарвоқеъ, масъалаҳои истифодаи оқилонаи захираҳои об ва зарурати фаъолкунонии ҳамкориҳои минтақавӣ самти мазкур аз воқеияти истифодаи заминҳои минтақавӣ дар шароити минтақаҳои хушк ба вуҷуд меояд. Ин вазъият ба он алоқамандӣ дорад, ки аз як тараф, таъсири тағйирёбии иқлим афзоиш меёбад ва аз тарафи дигар, масъалаҳои марбут ба ҳолати тозагӣ ва сифати об, ки қаблан нисбати он беаҳаммиятӣ зоҳир карда мешуд, диққати бештари истифодабарандагонро ба худ ҷалб мекунад. Истифодаи муносири обӣ дар минтақа ба талаботи истифодаи оқилонаи

захираҳои об, ба зарурати объективии ҳифз ва нигоҳдории истифодаи устувори об ба ҳамоҳангии тавоноии боигариҳои муҳити зисти минтақа мусоидат намекунад. Вазъияти зикргардида ҳамкории судманди байнидавлатиро оид ба истифодаи самараноки манбаҳои обӣ тақозо менамояд, ки ин ақидаҳо мубрамияти мавзуи интиҳобгардидаро возеҳ менамоянд.

Мақсади таҳқиқот асоснок намудани самтҳои афзалиятноки такмили механизми ҳамкории об дар минтақаи Осиёи Марказӣ аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ, инчунин, пешниҳод намудани механизми нави истифодаи муштаракӣ об мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Расидан ба мақсади гузошташуда ҳалли масъалаҳо ва вазифаҳои зеринро тақозо менамояд:

1. Таҳқиқи ҷанбаҳои назариявии ҳолати истифодаи захираҳои об бо мақсади тақвияти тавоноии инкишофи иқтисодии минтақа, муайян намудани мазмуни иқтисодии захираҳои об ва нақши асосии он дар такмили ҳамкории иқтисодии мамлакатҳои минтақа;

2. Муайян намудани принципҳо ва шартҳои асосии амиқсозии ҳамкории байнидавлатӣ дар соҳаи оби кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ ва пешниҳоди таърифи муаллифии «истифодаи оқилонаи захираҳои об дар минтақа», инчунин, баррасии вазъи муосир ва ошкор намудани мушкилоти иқтисодии кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ дар самти истифодаи захираҳои оби фаромарзӣ;

3. Коркарди дурнамои мутақобилан судманди ҳамкории кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ дар соҳаи истифодаи захираҳои об ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба такмили заминаи концептуалии рушди ҳамкорӣ дар соҳаи идоракунии ҳамгирони захираҳои об дар минтақа;

4. Муайянсозӣ ва асосноккунонии роҳҳои такмили механизмҳои идоракунии дар низоми ҳамкории минтақавии соҳаи об, инчунин пешниҳод намудани тавсияҳои методӣ ва амалӣ оид ба дурнамои такмили он.

Объекти таҳқиқоти диссертатсионӣ механизми ҳамкории байнидавлатии соҳаи об дар шароити мамлакатҳои Осиёи Марказӣ мебошад.

Ба сифати предмети таҳқиқот муносибатҳои иқтисодие баромад менамоянд, ки ҳангоми истифодаи захираҳои оби минтақа ва такмили механизми ҳамкории минтақавии соҳаи об дар шароити минтақаи Осиёи Марказӣ ба вуҷуд меоянд.

Фарзияи таҳқиқот. Ҳамчун фарзияи ибтидоии илмӣ таҳқиқот муқаррароте пешниҳод карда шуданд, ки тибқи онҳо бо асосноккунии илмӣ рушди истифодаи самараноки захираҳои об дар минтақаи Осиёи Марказӣ таъмин карда мешавад; такмили механизмҳои ҳамкории

мутақобилан судманд оид ба истифодаи захираҳои об дар минтақа ба роҳ монда мешавад; механизмҳои идоракунии ва низоми ҳамкории минтақавии соҳаи об мукамал гардонида мешавад; ҳамзамон, дар асоси истифодаи самараноки захираҳои об дар минтақаи Осиёи Марказӣ рушди иқтисодию иҷтимоии мамлакатҳои минтақа таъмин карда мешавад.

Методҳои таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар асоси истифодаи умумияти илмӣ, таърихӣ, таҳлилӣ, муқоисавӣ, умумисозӣ, ҷамъбасткунии, таҳияи хулосаҳои мантиқӣ, моделсозӣ ва пешниҳоди гипотеза ва усулҳои таҳқиқи гузаронида шуд. Аз ҷумла, усулҳои таҳқиқи омилҳои иқтисодӣ-риёзӣ ва иҷтимоӣ барои муайян намудани механизмҳои ҳамкории минтақавӣ дар соҳаи об истифода шуданд.

Асоси назариявӣ ва методологии таҳқиқот таҳлили мунтазам ва муқоисавӣ мебошад, ки ҷиҳати таҳқиқи объект ва предмети таҳқиқот дар муайянсозии унсурҳои муҳимтарин ва муносибатҳои онҳо дар асоси сарчашмаҳои ҳуҷҷатӣ ва илмӣ, маълумотӣ, маводи омӯрӣ, инчунин, коркарди концептуалии олимону мутахассисон шароит фароҳам овард.

Сарчашмаи маълумоти таҳқиқот маводди омӯри расмӣ ва таҳлилӣ аз ниҳодҳои байналмилалӣ, маълумоти мақомоти давлатӣ оид ба омӯр ва кумитаҳои давлатии захираҳои об ба ҳисоб мераванд. Конвенсия ва созишномаҳои байналмилалӣ оид ба истифодаи муштараки захираҳои об, қонунгузорӣ дар соҳаи оби кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ заминаи меъёрӣ-ҳуқуқӣ гардиданд.

Давра ва пойгоҳи таҳқиқот. Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар кафедраи менечменти байналмилалии Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар солҳои 2023-2025 анҷом дода шудааст.

Навоварии илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ дар асосноккунии назариявӣ ва амалии самтҳои асосии такмили механизми ҳамкории минтақавии бахши об дар шароити Осиёи Марказӣ мебошад. Натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқоти диссертатсионӣ, ки унсурҳои нави илмӣ доранд, инҳоянд:

- Ҷанбаҳои назариявии ташаккул ва рушди механизмҳои ҳамкории байнидавлатии соҳаи об бо дарназардошти татбиқи концепсияи истифодаи устувори об, ки ҳамгироии соҳаҳои обию энергетикӣ ва мелиоративию ирригатсионӣ бо мақсади комёбӣ ба ҳадафҳои мушаххасоти рушди устувори иқтисодиёти минтақавӣ, инчунин, таъмини амнияти озуқаворӣ ва нигоҳдории экосистемаҳои обӣ дар минтақа имконият медиҳад, муҳокима гардидаанд; арзёбии захираҳои об дар сохтори иқтисодии рушди иқтисодии минтақа анҷом дода, мазмуни иқтисодии захираҳои об ва нақши бунёдии онҳо дар рушди ҳамкориҳои иқтисодии кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ муайян карда шуд.

- Дар заминаи таъсиси институти муосири ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об ва идоракунии ҳамгирошудаи манбаҳо ва захираҳои об принципҳои шартҳои асосии амиқсозии ҳамкориҳои байнидавлатӣ дар соҳаи мазкур муайян гардида, таърифи муаллиф оид ба мафҳуми «истифодаи оқилонаи захираҳои оби минтақа» пешниҳод карда шудааст, инчунин, вазъи муосир ва ошкор намудани мушкилоти иқтисодии кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ дар самти истифодаи захираҳои оби фаромарзӣ арзёбӣ гардидаанд.
- Дурнамои ҳамкорӣ байни кишварҳои Осиёи Марказӣ ҷиҳати истифодаи захираҳои оби минтақа пешбинӣ карда шуда, зарурати гузариши тадриҷан ба ташаккули низоми энергетикӣ об дар минтақаи Осиёи Марказӣ, ки дар асоси принципҳои эконизомӣ (экосистемавӣ) ва пайвастагии истифодаи об бо дарназардошти манфиатҳои мамлакатҳои минтақа бо омилҳои иқтисодиёти табиӣ ва таъмини рушди мутаносиби иқтисодиёти экологии ташаккул ва рушди минтақа таъсис ёфтааст, асоснок гардонидани шуда, оид ба такмили заминаи концептуалии рушди ҳамкорӣ дар соҳаи идоракунии ҳамгироии захираҳои об тавсияҳои илман асоснок пешниҳод гардидааст.
- Таҳия ва коркарди асосҳои концептуалии баланд бардоштани ҳамкорӣ дар самти идоракунии маҷмуии захираҳои об дар мамлакатҳои минтақа, инчунин, модели иқтисодии ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об бо дарназардошти принципҳои идоракунии баҳамгироии захираҳои об ҷиҳати масъалаҳои мусоидат ба ҳамоҳангсозӣ ва пайвастагӣ дар банақшагири, танзим ва истифодаи захираҳои об аз ҷониби кишварҳои минтақа, фаъл гардонидани иштироки кишварҳои истифодабарандаи об ҷиҳати баланд бардоштани самаранокии истифодаи муштаракӣ об дар минтақа пешниҳод гардида, инчунин, тавсияҳои методӣ ва амалӣ оид ба дурнамо ва асосноккунонии роҳҳои такмили механизми идоракунӣ дар низоми ҳамкориҳои минтақавии соҳаи об таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳоднашаванда:

1. Асосҳои назариявии ташаккул ва рушди механизмҳои ҳамкориҳои байнидавлатии соҳаи об бо дарназардошти татбиқи концепсияи истифодаи устувори об, ки ҳамгироии соҳаҳои оби энергетикӣ бо мақсади комёбӣ ба ҳадафҳои мушаххаси рушди устувори иқтисодиёт муайян гардидааст;

2. Таъсиси институти муосири ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об, идоракунии ҳамгирошудаи захираҳо ва манбаҳои обӣ ва заминаҳои объективии ҳамкориҳои минтақавии обӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ муайян гардида, таърифи муаллиф оид ба мафҳуми «истифодаи оқилонаи захираҳои оби минтақа» пешниҳод шудааст, инчунин, ҳолати кунунии истифодаи захираҳои оби фаромарзӣ арзёбӣ гардида,

мушкилоти иқтисодии кишварҳои минтақаи Осиёи Марказӣ дар ин самт ошкор карда шудааст;

3. Дурнамои ҳамкорӣ байни кишварҳои Осиёи Марказӣ ҷиҳати истифодаи захираҳои оби минтақа пешбинӣ карда шуда, зарурати гузариши тадриҷан ба ташаккули низоми энергетикӣ об дар минтақаи Осиёи Марказӣ асоснок карда шудааст, инчунин, пешниҳодҳо оид ба тақмили заминаи концептуалии рушди ҳамкорӣ дар соҳаи идоракунии ҳамгироии захираҳои об дар минтақа таҳия гардидааст.

4. Дар доираи тақмили асосҳои концептуалии рушди ҳамкориҳо дар соҳаи идоракунии маҷмуии захираҳои об дар минтақа модели иқтисодии ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об бо дар назардошти принципҳои идоракунии ҳамгироии захираҳои об таҳия карда шуда, тавсияҳои амалӣ ва методӣ оид ба дурнамо ва мукамалгардонии механизмҳои идоракунӣ дар низоми ҳамкориҳои минтақавии соҳаи об коркард ва пешниҳод карда шудааст.

Аҳамияти амалии таҳқиқот истифодаи натиҷаҳои бадастомада дар раванди таҳияи лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ аз ҷониби вазорату мақомотҳо бо мақсади тақмили механизмҳои танзими муносибатҳои байнидавлатии об дар минтақаи Осиёи Марказӣ мебошад. Мавод ва хулосаҳои диссертатсияро мутахассисон метавонанд дар таҳия ва таҳқиқи масъалаҳои иқтисодии соҳаи истифодаи минтақавии об ва идоракунии муштаракӣ захираҳои оби минтақаҳои Осиёи Миёна истифода намојанд. Муқаррароти ҷудогонаи диссертатсия метавонад дар соҳаи таҳқиқоти илмӣ оид ба мавзӯи мазкур татбиқ ва дар раванди таълими донишгоҳҳо, дар доираи курсҳои «Муносибатҳои байналмилалӣ иқтисодӣ», «Иқтисодиёти хоҷагии об», «Иқтисоди минтақавӣ», «Ҳамгироии байналмилалӣ иқтисодӣ» ва ғ. мавриди истифода қарор дода шавад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсионӣ бо гузаронидани таҷрибаҳо, таҳлилҳо, ҷамъоварӣ намудани ҳаҷми кифояи маводди таҳқиқотӣ дар рафти иҷрои таҳқиқот, баррасӣ ва коркарди нишондиҳандаҳои омории натиҷаҳои таҳқиқот, инчунин, дар сатҳи зарурӣ баровардани интишорот, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқот ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ амалӣ тасдиқ мешавад. Хулоса ва тавсияҳо бо таҳлили илмӣ натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва амалӣ асос ёфта, пешниҳод карда шудаанд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба бандҳои зерини шиносномаи феҳристи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 5.2 – иқтисодиёт (5.2.21 - Иқтисодиёти ҷаҳонӣ) мувофиқат мекунад, бандҳои: 1. Хоҷагии умумиҷаҳонӣ, сохтори он, қонуниятҳо ва тамоюлҳои муосири инкишофи он; 2. Назарияҳои инкишофи хоҷагии ҷаҳонӣ ва муносибатҳои иқтисодии байналхалқӣ. Таҳлил ва баҳодиҳии

концепсияҳои муосир; 4. Интернационализатсияи ҳаёти хоҷагидорӣ. Ҷаҳонишавии фаъолияти иқтисодӣ, омилҳо, марҳилаҳо, самтҳо ва шаклҳои он. Баҳамтаъсиррасонии ҳамгироии минтақавӣ ва ҷаҳонишавии иқтисодӣ; 5. Равандҳои ҳамгирӣ дар минтақаҳои инкишофёфта ва рӯ ба инкишофи ҷаҳон, қонуниятҳои инкишофи ин равандҳо, баҳодиҳии дурнамои ҳамгироии блокҳои гуногуни тичоративу иқтисодӣ ва иттиҳодияҳо; 25. Иқтисоди миллии давлатҳои алоҳида дар низоми робитаҳои хоҷагии ҷаҳонӣ: мушкилоти муносибсозӣ (оптимизатсия)-и ҳамкорӣ ва таъмини манфиатҳои миллии иқтисодӣ. Мухолифатҳои байнаҳалқии иқтисодӣ, сабабҳо ва усулҳои ҳалли онҳо.

Саҳми шахсии доктараби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Кори диссертатсионӣ натиҷаи кори мустақилонаи илмии муаллиф буда, муқаррароти илмӣ, хулосаҳо ва тавсияҳо дар диссертатсия асоснок шуда, мустақилона аз ҷониби муаллиф дар асоси гузаронидани таҳқиқи амалияи рушди механизмҳои ҳамкориҳои байнидавлатии соҳаи об анҷом дода шудааст. Қисми таҳлилии диссертатсия дар асоси коркарди маълумотҳои Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати саноат ва технологияҳои нави Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати энергетика ва захираҳои оби Ҷумҳурии Тоҷикистон, арзёбии вазъи ҳамкориҳои минтақавии соҳаи об дар низоми идоракунии захираҳои об, инчунин, идоракунии захираҳои об ва заминаҳои объективии ҳамкориҳои минтақавии обӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ анҷом дода шудааст.

Мутобиқи Низомномаи шурои диссертатсионӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, ба роҳбарӣ гирифта, комиссия пешниҳод менамояд:

1. Диссертатсияи Муҳаммадзода Ҷомӣ Абдурахмон дар мавзӯи: «Рушди механизми ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи об (дар заминаи маводҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2 - Иқтисодиёт (5.2.21 – Иқтисодиёти ҷаҳонӣ) ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-004 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон барои ҳимоя қабул карда шавад.

2. Муқарризони расмӣ аз рӯйи диссертатсия шахсони зерин таъин карда шаванд:

- **Садриддинов Манучеҳр Исмолиддинович**- доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент, Мудирӣ шӯбаи кор бо хонандагони Академияи хурди илмҳои Тоҷикистон дар назди Раёсати АМИТ;

- **Саидзода Саидмаҳмуд Сайдаҳмад**– номзоди илмҳои иқтисодӣ, дотсент Ректори Муассисаи давлатии “Донишқадаи байналмилалӣ Левакант”-и Донишгоҳи

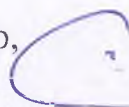
байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкори Тоҷикистон;

Ба ҳайси муассисаи пешбар ба диссертатсия **Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон** таъин карда шавад.

4. Барои нашри эълон оид ба ҳимояи минбаъда ва ҷойгир намудани автореферат дар сомонаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода шавад. Барои ҷопи автореферат бо ҳуқуқи дастнавис иҷозат дода шавад.

Раиси комиссия:

Доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор,
аъзои шурои диссертатсионӣ

Комилов С. Ҷ.

Аъзоёни комиссия:

Доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор

Хушвахтзода Қ. Х.

Доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор,
аъзои шурои диссертатсионӣ

Раҳимзода Ҳ. Р.

07.02.2025